

גישת החינוך שמגדלת ילדים שיהפכו את העולם למקום טוב יותר

בלי ספרים, בלי שיעורים ועם הרבה דמיון: נועה לימונה ביקרה בעיר רג'יו אמיליה כדי להבין מה עומד בלב הגישה החינוכית הייחודית הקרויה על שמה. היא גילתה נשים שמובילות תפיסה מעוררת תקווה כלפי ילדים ומאמינות שחינוך הוא המפתח לשינוי חברתי עמוק

התראות במייל

נועה לימונה | רג'יו אמיליה

15 ביוני 2023

תקציר הכתבה ב-175 מילים +

השתאות גדולה שררה באולם אחרי שהסתיימה המצגת על אלגרה - ילדה בת חמש עם שיתוק מוחין, שפוקדת מדי בוקר גן עירוני רגיל. אלגרה אינה יכולה לדבר, וחבריה לגן חיפשו דרכים לתקשר איתה טוב יותר.

המציגה היא אנהליזה רבוטי, מדריכה פדגוגית (או בשפת המקום, פדגוגיסטה) בגן של אלגרה, שפורסת בפני הנוכחות את התהליך הממושך שבו יצרו ילדי הגן ביחד עם הגננות מערכת של סמלים, שהלכה והשתכללה לאורך השנה, עד שהפכה לשפה של ממש - שפה פרטית של הגן, שהילדים מתקשרים באמצעותה, כותבים וקוראים בה, אך החשוב מכל - שפה שפיתוחה המשותף מאפשר לאלגרה, וגם לכל אחת ואחד מהילדים האחרים, להרגיש שייכים.

זה איננו שילוב של ילדה עם צרכים מיוחדים בכיתה רגילה, כפי שהוא מתקיים בישראל. אלגרה לא נמצאת בגן עם סיעת צמודה, והגננות לא למדו חינוך מיוחד; אלגרה היא פשוט אחת מהקבוצה, שלכל אחד מהילדים בה - כך מאמינים כאן - יש דרך ייחודית ללמוד, וזכות מלידה לקבל חינוך. כאן, הכוונה היא בעיר רג'יו אמיליה

שבצפון איטליה, בה התפתחה לפני כ-70 שנה גישה יוצאת דופן לחינוך, הקרויה על שמה, והיא מתקיימת בה הלכה למעשה עד היום, ארוגה לתוך מרקם החיים בעיר.

אנשי חינוך מכל העולם מגיעים לרג'יו כדי ללמוד ולקבל השראה, בהם המשלחת שלנו, המורכבת מכמה נציגות מגנים יהודיים בעולם וכ-30 נשות חינוך ישראליות - גננות, מנהלות גנים ומדריכות פדגוגיות, וכן נציגות מעמותת "אינקלו" המלווה את בתי הספר המכילים בארץ. מי שגיבשה את המשלחת היא הנציגה הרשמית של הגישה בארץ, ד"ר נעמה צורן, שמשחקת תפקיד מרכזי במאמץ לשנות את המציאות החינוכית בישראל מהשטח.

צורן עושה זאת בעקביות מעוררת הערכה מאז אמצע שנות ה-90, אז נתקלה באופן מקרי במודעה על כנס גדול בארצות הברית, שיכלול גם הצגת "גישה חינוכית עטורת פרסים מאיטליה". בהחלטה של רגע, צורן נסעה לשם. מאז ועד היום היא חורשת את הארץ, מגיעה להרצות, להדריך וללמד את הקווים המנחים של הגישה לכל אדם שמעוניין לשמוע, בכל מקום שבו הוא נמצא - בין אם מדובר במוסד אקדמי בעיר גדולה או בגן ילדים בפריפריה.

"מההתחלה הבנתי שהעניין המשמעותי בגישה לא קשור לתנאים ולא קשור לכסף, אלא לעבודה על האדם", היא אומרת. לדבריה, הגננות והמורות שהיא פוגשת צמאות לכלים, אבל אין מספיק אנשים שמעניקים להן אותם. "אני אוהבת לעבוד איתן כי אני מראה להן שאין דבר כזה 'אי אפשר'. גם אם התנאים לא טובים, והם לא טובים, הרי שגם את - הגננת, המורה - מהווה חלק מהתנאים".

איך היית מתארת את ליבת הגישה למי שמעולם לא שמע עליה?

"מה שעומד בבסיסה היא ראיית הילד כאזרח שווה, יכול ובעל זכויות, כאשר הזכות הראשונה היא הזכות לחינוך איכותי מלידה, שממנה נגזרת החובה של החברה והתרבות לשמור ולהגן על כל ילד וילדה באשר הם מפני האנונימיות".

אנונימיות, מסבירה צורן, היא אחת הבעיות המטרידות ביותר בחינוך בישראל היום. "אני מתכוונת לזה שגננת או מורה חושבת על ילד בסוף היום, ואין לה מה להגיד עליו. כלומר, היא לא באמת מכירה אותו".

קלאודיה גודיצ'י, פסיכולוגית ופדגוגית, שמילאה תפקידים בכירים רבים במערכת החינוך ברג'יו, והיום היא האחראית על רווחת ילדים ונוער בכל מחוז אמיליה רומניה, מתארת את עיקרי הגישה כך: "זו גישה חינוכית, שבראש ובראשונה מבוססת על אמון ואמונה גדולים בילדים, ומכאן גם בבני אדם בכלל". לפי הגישה, אומרת גודיצ'י, "הילד

נתפס כמסוגל מיום לידתו - מסוגל לדעת, מסוגל ליצור יחסים, סקרן ומלא פליאה ביחס לאחרים ולעולם שסביבו".

כמו צורן, גודיצ'י מדגישה את המקום המרכזי של זכויות ילדים בגישה. "זה החלק השביר ביותר של החברה שלנו", היא מצהירה. "ברג'יו, ילדים נתפסים כאזרחים בעלי זכויות מרגע לידתם. כשאני מתבוננת בעולם, גם במדינות שיש בהן מערכות משפטיות מורכבות ומודעות גבוהה יחסית לזכויות, ילדים עדיין לא נתפסים לגמרי כבני אדם. ולכן, הם הרבה פעמים האחרונים שמתחשבים בזכויותיהם".

כשמסכמים את הגישה בכמה משפטים, היא עשויה להישמע דומה לגישות פרוגרסיביות אחרות: למידה בקבוצות קטנות במקום הוראה פרונטלית, הכלה, עידוד לסולידריות ולשיתוף פעולה, אמונה עמוקה במסוגלות של ילדים והתייחסות אליהם בכבוד. הרבה הורים יודעים שמדובר במטרות ראויות, שהרי מומחי פיז"ה ואחרים מזכירים שוב ושוב שאבד כבר הכלח על שיטות ההוראה הישנות; הן לא מכינות את הילדים לעתידם המקצועי, לעתים הן פוגעות בדימוי העצמי שלהם, והן משעממות, מכבות יצירתיות וסקרנות. אבל לרוב, אין להצהרות הללו ביטוי מעשי, או שביטויים חסר או מעוות.

"כל כך הרבה נכתב על שיטות חינוך פרוגרסיביות, אבל נדיר כל כך שהאידיאלים של חינוך כזה אכן ממומשים", כתב הפסיכולוג ההתפתחותי האמריקאי הווארד גארדנר בהקדמה לאחד הספרים על גישת רג'יו, "מאה השפות של ילדים". אחרי שבוע אינטנסיבי בעיר, שכלל ימים ארוכים של הרצאות, מצגות, סיורים, ראיונות מתוכננים ושיחות רחוב אקראיות, אני מרגישה בטוחה לומר שברג'יו אמיליה, הערכים מיושמים באופן טוטאלי.

בהשראת רובינזון קרוזו

זה התחיל אחרי מלחמת העולם השנייה, כיוזמה של מספר אמהות פמיניסטיות. באיטליה, המוסדות לגיל הרך השתייכו לכנסייה הקתולית, נסמכו על תרומות ולא הונהגו על ידי אנשי חינוך; האמהות שאפו לחינוך שישקף את התפיסות ההומניסטיות והחילוניות שהתעצמו אצלן אל מול זוועות המלחמה והפאשיזם.

ב-1947, גייסו הורים נוספים והקימו, ללא כל גיבוי ממסדי, את גן הילדים הראשון. בעיר היתה נוכחות פרטיזנית מרשימה בזמן המלחמה, ולאחריה, חלק מהמשאבים הופנו להקמת הגן; הוא נבנה מלבנים של בניינים שהופגזו במלחמה, בעזרת טנק צבאי, שישה סוסים ושלוש משאיות.

אחת הנשים שלקחו חלק בהיווסדות הגנים ובתי הספר הראשונים היתה מרתה לוסוארדי בת ה-93, שבזמן ביקורנו ברג'יו, עדיין התגוררה שם. בינואר האחרון, לוסוארדי מתה. הראיון עמה, שנערך בתיווכה של בתה, קלרה, ונכדתה, קרולינה, ובעזרת מתורגמנית, היה האחרון. "שני בתי הספר הראשונים שנבנו היו וילה ססו ו-וילה סלה", אמרה לוסוארדי. "הם לא נוסדו עם תוכנית מוגדרת מראש, אלא מתוך מחשבה על הצרכים של האמהות והילדים, ובעזרתן של הפרטיזניות".

השמועה על היוזמה המקומית הגיעה לאוזניו של לוריס מלגוצי (1920-1994), מורה שהתגורר בפרברי העיר ומאס בדרכי ההוראה המיושנות, שלתפיסתו, כפי שסיפר בראיונות, "גילו אדישות טיפשית כלפי הילדים, דבקו באופן אופורטוניסטי בסמכותנות, ודחפו לכיוונם ידע מוכן מראש". הוא החליט לחבור אליהם, וברבות הימים נודע כמייסד גישת רג'יו אמיליה לחינוך והרוח החיה מאחוריה.

מלגוצי נסע לרומא ללמוד פסיכולוגיה, וכשחזר לרג'יו הקים בה מרכז עירוני לבריאות הנפש עבור ילדים. "הוא זה שיזם את הקמת המרכז הרפואי, הפסיכולוגי-פדגוגי, שאליו הגיעו ילדים שהיו להם בעיות בבית הספר ובגן", סיפרה לוסוארדי. "לחלק מהם היו בעיות פסיכיאטריות קשות, ובאותה תקופה לא היה שום ארגון שעזר להם. מלגוצי היה מקדיש זמן רב לשיחות איתם ועם ההורים שלהם. הוא גם ייעץ ושימש אוזן קשבת וגם למד מהם הרבה".

בשנות ה-70, לוסוארדי עבדה כמנהלת האדמיניסטרטיבית של משרדו של מלגוצי, כ"אחראית על התקציבים והעסקת הצוות החינוכי", ותיארה אותו כאדם "מאוד צנוע". "מורי בית הספר היסודי לא היו יכולים לחכות שיגיע כדי להתייעץ איתו", ציינה. "הוא היה אדם מתוק, ומישהו שיכולת להוציא קיטור מולו. הוא חשב והרהר הרבה על מה שאמרו לו עמיתיו. הוא בכלל לא היה מודע לזה שהפך לאייקון ברג'יו אמיליה. להפך, הבנה כזאת היתה מדכאת אותו".

החלק המכונן והבלתי רגיל בהיסטוריה של רג'יו הוא שהגישה החינוכית הייחודית, המתקדמת לזמנה (ולמעשה, גם לזמננו), אומצה באופן מלא על ידי העירייה והפכה לגישה החינוכית העיקרית בעיר. ב-1963 הוקם גן הילדים העירוני הראשון, "רובינסון" שמו, "כדי להזכיר את הרפתקאותיו של רובינסון קרוזו מאת דפו", ציין מלגוצי בראיון.

"הקמתו היתה אבן דרך", הוסיף מלגוצי, "הצהרה ראשונה מסוגה באיטליה שהעם עומד על זכותו לייסד בית ספר חילוני לילדים קטנים - שבירה מוצדקת והכרחית של המונופול של הכנסייה הקתולית על החינוך לגיל הרך. אנשים רצו בתי ספר מסוג אחר:

איכותיים יותר, משוחררים מנטיות של קרנות צדקה ותרומות, לא מגבילים, ולא מפלים בשום דרך".

ויחד עם זה, הקסם של העיר לא מכה בך בבת אחת. למען האמת, במבט ראשון, היא מעט מאכזבת. רג'יו אמיליה היא עיר אירופאית רגילה למראה, ואנחנו פוגשות בה לראשונה ביום סגרירי וגשום. נראה שגם המקומיים מכירים בזה. כשפקידת הקבלה במלון ממליצה על מסעדה (על אותה מסעדה ימליצו בהמשך עוד חמישה אנשים שונים), היא מציינת בחיוך שהיא נמצאת ב"כיכר הכי יפה ברג'יו", ואז מוסיפה בהתנצלות, שזה רק באופן יחסי לשאר הכיכרות בעיר. אבל משהו מוזר קורה בהמשך, וזה לא רק מזג האוויר שמתבהר. ככל שאנחנו מעמיקות בהבנת הדרך שבה הגישה החינוכית מיושמת בעיר, שלובה בהיסטוריה שלה וספוגה בתושביה, היא הולכת ונעשית יפה יותר.

רג'יו אמיליה ידועה היום כשאבאיטליה כאחת הערים הטובות ביותר לחיות בהן, עם שיעורים נמוכים של אבטלה ופשע, סטטיסטיקה מעודדת של אריכות ימים, משטר מקומי יעיל ושירותי רווחה שופעים ואיכותיים. מחקרים שונים מעידים על כך שחבל אמיליה רומניה מתאפיין ברמות גבוהות של אחריות אזרחית ואמון במוסדות המקומיים ובמחזיקי התפקידים הרשמיים; התושבים מצביעים בהמוניהם בבחירות, מתנדבים הרבה ומנויים על עיתונים.

העבר הסוציאליסטי ניכר בה, והרוב המכריע של תושביה משתייך לצדה השמאלי של המפה הפוליטית. העיר מקבלת את פניהם של מהגרים ופליטים: ילדיהם משתלבים בבתי הספר ובגנים העירוניים ומקבלים קדימות ברישום אליהם, ועומדים לרשותם גנים קהילתיים מטעם העירייה. התוצרת, האקולוגית במובן זה שהיא מקומית, מחולקת לקהילה כולה.

בזמן סגרי הקורונה, מספרת צורן, כשבישראל התווכחו על אילו קפסולות ילמדו בבוקר ואילו אחר הצהריים, "ברג'יו אמיליה החליט ראש העיר, לוקא וקי, ביחד עם הפדגוגים, שכל העיר תהפוך למרחב חינוכי; בנקים, ספריות ומוזיאונים פינו חללים, הביאו ריהוט מתאים ואירחו את הילדים, שלמדו בהם בקבוצות קטנות. במוזיאון אף הציעו להשתלב באופן קבוע בתוכנית הלימודים". חלק מהדברים היפים שנוצרו מתוך הכורח, ממשיכים גם עכשיו, וממשלת איטליה אימצה אותם כתוכנית שמושמת בכל רחבי המדינה, לדברי צורן.

להפוך את הלמידה לנראית

החינוך ברג'יו אמיליה איננו שיטה. הוא לא כולל עקרונות פעולה מקובעים, מפרט טכני שאפשר להעתיק ממקום אחד וליישם במקום אחר. אי אפשר לעשות לו העתק-הדבק. משום כך, אין כזה דבר גן או בית ספר "רג'יו אמיליה", כפי שיש גן מונטסורי או בית ספר אנתרופוסופי. יש מוסדות חינוך "בהשראת רג'יו אמיליה", וזה לא עניין סמנטי. "אנחנו מאמינים שלא ניתן להפריד בין חוויות של חינוך לבין העולם והזמן", אומרת רבוטי. "הפרדה כזאת היא טעות". לתפיסת אנשי החינוך כאן, מה שקורה בעיר רג'יו אמיליה היום, נכון לזמן ולמקום הנוכחיים - ולא דווקא לאחרים.

"מלגוצי האמין שלכל מקום יש זהות, ותהליכי חיפוש וגילוי הזהות של המקום מלמדים אותנו בו זמנית להכיר גם בזהות המקומית וגם בזהות האישית", מסבירה צורן. "העיר, על פי מלגוצי, חייבת להכיר את הזהות שלה, לאהוב אותה ולהצמיח אותה. מכאן התפתחה התפיסה ברג'יו, שעיר אינה מקום למתן שירותים, אלא מקום לבניית תרבות עירונית מחנכת", היא מסבירה.

רג'יו היא גישה שנמצאת בחקירה מתמדת ומתמשכת. היא לא הומצאה ואז קפאה על שמריה, ולפיכך יש לה איכויות פואטיות, אמנותיות, ופילוסופיות; היא שואבת ידע והשראה מתחומי דעת רבים, דוגמת פסיכולוגיה התפתחותית, פסיכיאטריה, מדע וחקר המוח, ומקדישה תשומת לב לשינויים אקטואליים בכלכלה, באמנות, ביחסים אנושיים ובמנהגים, ומושפעת מהוגים כמו פרויד, ויגוצקי, דיואי, מונטסורי, פיאז'ה וגרדנר. אלה רק קומץ שמות מתוך רשימה ארוכה מאוד.

אחת הדרכים שבהן החקירה המתמשכת מתקיימת, היא באמצעות תיעוד פדגוגי מתמיד. הגננות והמורות מתעדות את תהליכי הלמידה והחיברות של הילדים באופן יומיומי, בכתב ובצילום, והדבר משמש אותן הן כדי להתבונן לעומק בכל ילדה וילד ובתהליכי הלמידה האינדיבידואליים שלהם, והן כדי לחקור היבטים שונים של למידה בקבוצה ואצל ילדים בכלל.

במרכז לוריס מלגוצי, שבו המשלחת שלנו מתארחת, ישנו מרכז תיעוד, המכיל את דפי התיעוד של כל הילדים שלמדו כאן, מאז שנות ה-70. עובדה זו מעוררת אצל רבים את השאלה - האם נעשו מחקרי אורך על הנתונים האלה? האם בדקו כיצד השפיעה הגישה על עתידם של הילדים שהתחנכו בה?

גם בקרב נשות המשלחת השאלה הזאת עולה, וצורן מגיבה אליה בתסכול ניכר. "אדם יושב ושומע את היופי בהתגלמותו, ובסוף מה יש לו לשאול? איך הילדים האלה ייראו עוד 20 שנה. נו, באמת. זה מעציב אותי, כי אני יודעת מאיפה זה בא", היא

מוסיפה. "זה מגיע מתוך חוסר יכולת להכיל את היופי. כי אם את סופגת את היופי, את נאלצת להתבונן במראה ולשאול את עצמך שאלות קשות".

תהיות כמו באילו מקצועות עוסקים המבוגרים שלמדו כאן כילדים או כמה הם מרוויחים פשוט לא מעסיקות את אנשי רג'יו. לדברי גודיצ'י, "במשך שנים רבות נמנענו ממחקר אורך מכל סוג. כשפנו לפרופ' מלגוצי בבקשה לערוך מחקרים כאלה, הוא נהג להשיב שאנחנו עובדים כדי שילדים יצאו מבתי הספר שלנו עם כיס נוסף. כיס שעשיר ברעיונות, מחשבות, שאלות, פליאה וסקרנות. כך שכשיגדלו, תמיד תהיה להם אפשרות להכניס יד לכיס הזה", היא מספרת.

מחקר האורך המפורסם ביותר בתחום, נערך על ידי זוכה פרס נובל לכלכלה, פרופ' ג'יימס הקמן, שהראה כי השקעה בחינוך איכותי לגיל הרך באה לידי ביטוי בגדילתם של אזרחים טובים יותר, וחוסכת למדינה כסף רב. בין השאר, ילדים מרקע סוציו-אקונומי נמוך שזכו לקבל חינוך איכותי, הראו בבגרותם שיעורים גבוהים יותר של השכלה גבוהה, בריאות ותעסוקה, ושיעורים נמוכים יותר של פשיעה בהשוואה לילדים מרקע דומה שלא קיבלו חינוך איכותי בשנות חייהם המוקדמות. "הקמן ביקר ברג'יו", מספרת גודיצ'י, "ומבחינתו זאת היתה הדגמה חיה של התיאוריה שלו".

גם ב-2018 התפרסם מחקר אורך מן הסוג הזה. "כמעט כל החוקרים שהגיעו היו כלכלנים", אומרת גודיצ'י, "היינו מוקפים בהם עד מותניים". העניין הוא שכמעט כל הנתונים המדידים שהכלכלנים זיהו, לא הקבילו למאפיינים שעניינו את אנשי רג'יו. לדוגמה, הגיל שבו הילדים ידעו לקרוא ולכתוב. "בגישה שלנו, לא עובדים על מיומנויות של טרום כתיבה וקריאה בגן חובה", מפרטת גודיצ'י. "כמעט לכל הילדים שמסיימים את הגן יש מיומנויות קריאה וכתיבה, אבל זו פשוט לא אחת המטרות שלנו".

במקום זאת, היא מסבירה, "אנחנו שואפים שכל ילד יצא מהגן עם תשוקה גדולה ללמוד קרוא וכתוב, ויכולת לנוע עם הסמלים והשפה שפיתחו ביחד, כקבוצה. אלה קשורים בדינמיקה של הקבוצה, ביחסים בין החברים בה, בדרכי למידה. אז לדוגמה, אם במחקר הזה היו מוצאים שכל המבוגרים שלמדו כאן ידעו קרוא וכתוב בגיל חמש - עברנו, זאת היתה בעיה", היא מסבירה. "תוצאות המחקר לא היו שליליות, הן פשוט לא היו משמעותיות מבחינתנו", מציינת גודיצ'י. "זוהי מה שחזינו מלכתחילה".

בהקשר זה גודיצ'י מציינת את הספר "להפוך את הלמידה לנראית", שהתבסס על מחקר אורך, שבעיני גודיצ'י משמעותי יותר - משום שעסק בתהליכי הלמידה, ולא

בתוצאותיהם. המחקר נערך בין השנים '95-'98 בשיתוף עם אוניברסיטת הארוורד, ובחן את הקשר שבין תיעוד לבין הערכה.

ברג'ו, גיליון הערכה לא כולל ציונים או מושגים מילוליים מקבילים כמו "טוב מאוד" או "כמעט טוב". "זה אקט שיפוטי שעלול לדחוק ילדים ולהרחיק אותם", מסבירה גודיצ'י, שלקחה חלק במחקר. "הערכה מכילה את המילה 'ערך', ועבורנו היא מוכרחה לכלול הענקת ערך לאדם. לכן", היא מסבירה, "היא לא יכולה להיות מבחן או ציון, כי אלה לא מתחשבים כלל בסיפור האישי של האדם. הם לא ידידותיים במיוחד לילדים ולא סולידריים עם דרכי הידיעה והלמידה שלהם".

בגישת רג'ו, "הערכה הופכת את תהליכי הלמידה של הילדים לנראים, בזמן התרחשותם", מסבירה גודיצ'י. "אנחנו לא מעוניינים לדעת רק מה הילדים יודעים, אלא איך הם למדו את זה". כשחושבים על הערכה בצורה כזאת, מוכרחים, לפי גודיצ'י, להכיר בכך שלכל אדם ולכל ילד יש דרך סובייקטיבית לבנות את הידע שלו. "אי אפשר לעשות לזה סטנדרטיזציה".

רעיון מאה השפות

התפיסה הפלורליסטית הזו לגבי למידה משתקפת ברעיון יסודי נוסף בגישת רג'ו אמיליה - הרעיון שלכל ילד יש מאה שפות. המטאפורה שימשה את מלגוצי כדי להביע את התפיסה, שלכל אדם, מלידתו, יש אינספור דרכים להביע את עצמו; שכל ילד לומד באופן ייחודי ומבין את העולם באינספור דרכים שונות, ולאף אחת מהן אין עדיפות על אחרת. משום כך, זו אחריותם של המבוגרים לאפשר לילדים ללמוד ולהביע את עצמם בדרכים ובשפות המתאימות לכל אחת ואחד מהם.

התפיסה הזאת הופכת את רג'ו למופת בכל הנוגע להכלה. לפי הגישה, מוסד חינוכי צריך להיות מסוגל להכיל את כל ההבדלים הבין-אישיים בין ילדים, כולל מה שאנחנו מכנים "צרכים מיוחדים", וברג'ו מכנים "זכויות מיוחדות", משום שהדגש הוא על הזכות של כל ילד לקבל חינוך מיטיב - לא משנה מה המבנה הנוירולוגי או הפיזי שלו, מצבם הכלכלי של הוריו, או מוצאו. יותר מכך, ברג'ו מאמינים שהדבר מסייע למוסדות החינוך הללו להרחיב ולפתח את הפדגוגיה שלהם, ומיטיבה עם כל הילדים.

כך, למשל, במקרה של אלגרה ושפת הסמלים שפותחה בכיתת הגן שלה, כל הילדים נהנו בזכותה מחוויות של למידה חברתית, שייכות, הכלה, סולידריות ונתינה. כפי שהסבירה רבוטי, העיסוק בתקשורת דרך סמלים מצוירים וכתובים גם תאם את השלב ההתפתחותי של הילדים, טרום העלייה לכיתה א' ולימוד קריאה וכתבייה - וגם את התשוקה והעניין שלהם בנושא.

כמו כן, באופן שמתואם עם מערכת הבריאות והרווחה המקומית, ובניגוד בולט לישראל, ברג'יו לא מאבחנו ילדים לפני גיל שש. "אנחנו לא מתייגים ילדים", מסבירה רבוטי. במקום זאת, יש התבוננות זהירה, שיחות מרובות בין אנשי הצוות, עם ההורים ועם הילד.

אחת השאלות שמעסיקות את נשות החינוך הישראליות נוגעת להתייחסות למה שמכנים אצלנו "בעיות משמעת" או "הפרעות". אבל דימוי הילד ברג'יו חיובי כל כך, שלא נעים להתנסח במונחים האלה. ובכל זאת, אני שואלת את רבוטי, באיזו דרך הם מפרשים התנהגויות מן הסוג הזה, וכיצד הם מתמודדים איתן. "השינוי התודעתי הדרוש כדי להתרחק מהתפיסות המקובלות לגבי משמעת, הוא תהליך ארוך, ממושך וקשה, אפילו עבור המחנכים כאן", היא מודה מיד. "זו עבודה יומיומית משותפת של הצוות, שדורשת הרבה מאוד שיחות ותמיכה", היא מוסיפה. הילדים, טרום העלייה לכיתה א' ולימוד קריאה וכתבייה - וגם את התשוקה והעניין שלהם בנושא.

בהתאם, לבתי הספר ברג'יו אין פרוטוקולים קבועים לגבי עניינים משמעתיים, וכצפוי, גם אין עונשים. "לפעמים, ילדים מפגינים חלקים מעצמם בדרכים שעשויות להיראות לאחרים אגרסיביות או מפריעות", אומרת רבוטי בזהירות. "אנחנו לוקחים את הזמן לבנות איתם יחסים טובים. לפעמים, מגע פיזי יכול לעזור. במקביל, אנחנו מנסים לבנות דימוי חיובי של הילד בעיני הילדים האחרים, ומדגישים את חוזקותיו ואת היפה שבו".

קורה שמוציאים ילד מהכיתה?

"לא, אף פעם לא מוציאים ילד לבד וגם לא בליווי מבוגר. אם יש רעש או הפרעה כלשהי, המורה או הגננת יכולה לזוז עם קבוצת ילדים למקום שקט יותר, או לחלופין, לצאת יחד עם הילד וילדים נוספים החוצה, כדי לעסוק בפעילות אחרת".

מאפיין בסיסי נוסף שנובע מתוך התפיסה הפולורליסטית של הלמידה ברג'יו מתבטא ביחס לאמנות ולאסתטיקה. בכל הגנים ובתי הספר יש אטלייה; חלל עם ציוד אמנות עשיר ומגוון, הכולל חומרים מסורתיים כמו צבעים, דפים וחימר, חומרים טבעיים ומלאכותיים שנאספו, וגם ציוד דיגיטלי - מיקרוסקופים שמתחברים למחשב, המחובר בתורו למקרן. ויש גם אטלייריסטה - הדמות שמובילה את הלימוד בחלל הזה.

אבל האטלייריסטה איננה מורה לאמנות, והאטלייה אינו חדר שבו עושים עבודות יצירה. במקום זאת, האטלייה הוא סביבת מחקר עשירה ומתוכננת היטב, והאטלייריסטה היא חוקרת מיומנת של דרכי הידיעה של ילדים וחלק מהצוות הפדגוגי הקבוע. האמנות, אומרת גודיצ'י, "מעניקה לנו מבט על תהליכי למידה של ילדים".

אחת הדוגמאות המרהיבות לכך, הוצגה על ידי האטלייריסטה פרנצ'סקה מנפרדי, שעובדת עם קבוצת ילדים בני חמש. זו קבוצה מגוונת מאוד; רק ארבע מהמשפחות הן איטלקיות, והוריהם של שאר הילדים מגיעים ממרוקו, מצרים, תוניס, ניגריה, סנגל, גאנה, אריתריאה, ועוד. 26 ילדים, שמשפחותיהם הגיעו לכאן מ-14 ארצות שונות.

מנפרדי מספרת שעוד בשנה שעברה, הבחינו הגננות והאטלייריסטה שהילדים בקבוצה הזו לא שומרים על היצירות שהכינו, שהם נוטים לעבוד במהירות רבה, ואז לשמוט אותן כלאחר יד. "תהינו איך אנחנו יכולות לעודד אצלם אכפתיות כלפי העבודות שלהם, ולטפח את ההנאה שלהם משהות ממושכת יותר עם החומרים", מפרטת מנפרדי. במקביל, אחד הקווים הפדגוגיים שחשוב היה לצוות לקדם בקבוצת הגיל הזאת היתה הרחבה של הדמיון הוויזואלי של הילדים. "לעתים קרובות אנחנו עובדים על ציור של טבע דומם, משום שזה מציע לנו אפשרויות לימודיות רבות, אבל הסכנה היא שהציור יישאר בגבולות הריאליזם", היא מסבירה.

לפיכך, החליט הצוות להציע לילדים עבודה עם חומרים טבעיים. האטלייה אמנם מצויד בבלוטים, ענפים מפותלים וחומרים טבעיים אחרים, אבל הצוות לא הסתפק בהם ויצא עם הילדים לגינת הירק שבחצר, שילדי בית הספר מטפחים. ילדי הגן מצאו שם זוקיני ענקיים ועלים מסוגים שונים; ביחד, מנפרדי והילדים פתחו את הזוקיני והתבוננו בו ובעלים תחת עדשת המיקרוסקופ, המחובר למקרן. פתאום, זרעי הירק המוקרנים על הקיר נראו לילדים כמו כוכבים.

מכאן, במשך כחודשיים, עבדו הילדים בדרכים שונות ומגוונות על ציור של עלה מרווה - בתחילה בנפרד, ובהמשך בקבוצות. הדימוי הוקרן על דף ענק שנתלה על הקיר, והילדים עברו על הקווים, בתהליך שמנפרדי מכנה "מדיטטיבי, שדורש ריכוז ותשומת לב גבוהים". אחר כך הם המשיכו את הציור מדמיונם. צבעי מים נוספו, והציור שינה את מקומו - הוא נתלה על הקיר בזוויות שונות ובהמשך הונח על הרצפה.

העבודה הקולקטיבית, ארוכת הטווח, יצרה אצל הילדים התלהבות ומעורבות. ילדים שהציור נראה להם כמו כדור הארץ, הניחו עליו חיות קטנות, והוא שימש אותם גם למשחק. שיחות קבוצתיות רבות נסובו סביבו, וכשהוא נתלה בכניסה לכיתה, הילדים הראו וסיפרו עליו בהתרגשות להורים שלהם, כשאלה הביאו אותם לגן בבוקר או כשאספו אותם בסוף היום.

"לציור יש ערך סמלי אדיר לתחילת השנה", מסבירה מנפרדי, "הוא מדגים איחוד אינטליגנציות, יכולות, רעיונות ורגשות". בתוך כך, היא מבהירה, "הילדים לומדים תהליכי התבוננות אנליטיים, פואטיים ודמיוניים, וחווים על גופם ונפשם את

ההיקשרות לעבודה שיצרו - ביחד". העבודה עוד לא הסתיימה. בהמשך, מנפרדי מהגנת, "אולי נשתמש גם בכלים דיגיטליים כדי להנפיש את הציור דרך תוכנה".

זה ציור יפהפה. אנחנו רואות אותו תלוי כשאנחנו מסיירות בבתי הספר והגנים שבמרכז לוריס מלגוצי. הסיור הזה הוא בה בעת נפלא, מרגש ומכאיב נורא. נפלא, משום שהוא מהווה הוכחה ניצחת לכך שהמרחק בין החזון לבין מימושו הוא אפס; מכאיב, משום שהמרחק בין מה שקורה פה לבין מה שקורה אצלנו הוא אינסופי. ההכרה בכך מכה בי פעמיים: פעם אחת כאמא, שלא יכולה שלא לחשוב על כל מה שהיה יכול להיות חלק מעולמם של ילדיה, ושנית, כמי שהיתה פעם ילדה. עבור הנשים שאיתי, החבטה היא גם מקצועית.

הסביבה היא מורה שלישי

מבנה בית הספר והגנים, אשר שימש פעם ליישון גבינות פרמז'ן, שחבל הארץ הזה מתמחה בהן, עבר שיפוץ יסודי שהתאים אותו לאכלס ילדים מגיל שלוש ועד גיל 11. לכיתות הגן יש שתי גננות קבועות ועוד שתי תומכות, ולכיתות בית הספר יש שתי מורות קבועות בכל כיתה, ועוד אחת תומכת. מספר הילדים בכיתה נע מ-20 עד 26.

בעת הביקור בגנים ובבית הספר, הבנתי סוף סוף את המשמעות של אחד הקווים המנחים של הגישה, המובע באמירה "הסביבה היא מורה שלישי". מלגוצי האמין שלא צריך ללמד את הילדים את מה שהם יכולים לגלות בעצמם; ברג'ו, הידע לא עובר באופן חד-כיווני מהמבוגרים אל הילדים, אלא נע באופן מעגלי ומשחקי יותר. במקום הוראה פרונטלית ועבודה עם חוברות לימוד - המורות והגננות מציעות הקשרי למידה, שמאפשרים לילדים לבנות את הידע שלהם בעצמם.

הקשרי הלמידה הללו אינם דבר קבוע. זו אחריותם של המחנכים להבין כיצד ליצור אותם, בכל פעם מחדש, בהתאם לילדים המסוימים בכיתה. זאת משום ש"תוכנית כתובה מראש, בעצם אומרת שכל הילדים הם אותו הדבר", מסבירה ולריה דלריו, מורה בבית הספר היסודי. "כאילו כל הילדים מתחילים מאותו מקום ובעוד שבועיים הם ידעו כך וכך. אבל ילדים, ובני אדם בכלל, אינם גוש של מגמה רותחת המותכת לאחד. כל אחד הוא אחר", היא אומרת. ברג'ו, היא מסבירה, "אנחנו מאמינים שלהציע לכל הילדים את אותו הקשר זה אקט אפלייתי. הקניית ערך להבדלים היא דרך להתנגד לחוסר שוויון".

במובן מסוים, התפיסה הזו דורשת ממורות וגננות להיות גם מעצבות פנים: הן מעצבות את חלל הכיתה באופן מסוים, מניחות חפצים מסוימים ולא אחרים, במטרה לעורר בילדים תהליכים לימודיים מסוימים. בין אם מדובר במעון לתינוקות, בגן ילדים

או בכיתה בבית ספר, שום דבר בכיתות אינו מונח שם כלאחר יד; הכל מתוכנן מראש, מעוצב באופן מדוקדק ומותאם הן לתחומי העניין והתשוקות של הילדים ולא להאלה של הצוות החינוכי - והן למטרות הלימודיות, שמהוות שילוב בין המתווה הממשלתי לכוונות של המורות והגננות.

וצריך גם לומר: הכל כאן יפה להדהים. אסתטיקה היא ערך שהמחנכים ברג'יו מחויבים אליו, משום שיש לו משמעויות אתיות, מבחינתם. גודיצ'י מסבירה את זה כך: "אסתטיקה היא אפיסטמולוגיה, היא אתיקה, כי באסתטיקה, איננו מתכוונים למה שיפה, אלא לחיבור בין דפוסים, לחיבור בין דינמיקות, ליחסים. אסתטיקה בונה גשרים". הדבר שונה מאוד ממה שאנחנו מכירים בישראל. "כמעט בכל הגנים בארץ, החללים נראים אותו הדבר", אומרת אחת מחברות המשלחת. "לא משנה איפה הם נמצאים ומי הילדים שמגיעים אליהם".

גם ברוב חלקי איטליה זה כך. "הכיתות במילאנו נראות אותו הדבר כמו אלה שבנאפולי", מדגימה מנפרדי. אבל ברג'יו, בתום כל שנת לימודים מתכנס הצוות החינוכי ועושה "חשבון נפש", היא מסבירה, "ואז מתגבשים רעיונות לגבי האופנים שבהם אפשר לחיות בחללים האלה בשנה הבאה".

עומקה הבלתי ייאמן של המחשבה העיצובית־פדגוגית ניכר בשיפוץ המבנה של בית הספר והגנים במרכז מלגוצי. "בניין הוא לא רק קירות", מסבירה רבוטי, "הוא יחסים. הוא מרקם חברתי. בעיצוב המבנה, חשבנו על איכויות האור, החומרים, האווירה והתפיסות החושיות שלנו לגבי החללים. עיצבנו גם ריהוט שמתאים לחלקי הבניין השונים, ריהוט רך, חללים למשחק ולעבודה ומבוך מראות".

הכניסה למבנה מובילה אותנו אל פיאצה מרכזית גדולה, ובה נישות שונות. חלק מהכיתות שבקומה העליונה משקיפות עליה. בחלקה האחורי של הפיאצה, לצד המטבח, ממוקם האזור שבו הילדים אוכלים. ההורים אינם נדרשים להכין לילדים סנדוויצ'ים; בבוקר הם אוכלים פירות וירקות, שילדי בית הספר היסודי חותכים ומגישים בעצמם. בצהריים, הם אוכלים את מה שבישלו הטבחים. תכנון התפריט של בית הספר והגנים נעשה בשיתוף מלא עם ההורים. כל הילדים, כמעט מיותר לציין זאת, עורכים את השולחן ומגישים לעצמם את האוכל. בגנים ובתי הספר כאן מעודדים אוטונומיה.

הקירות הפנימיים במבנה שקופים, כך ש"שנה זרימה ויזואלית, והילדים יכולים לחוות את בית הספר באופן הוליסטי", מסבירה מנפרדי. גם בישראל אימצו כמה בתי ספר את הרעיון של כיתות שקופות, אבל לא נתקלתי במקום שבו לשקיפות הזאת יש

משמעות כלשהי ביומיום של הילדים. כאן, כמה ילדים המציאו משחק: הם מקרינים דימוי על הקיר בכיתה שלהם, וילדים מכיתה אחרת - רואים אותו וצריכים לנחש מה הוא.

"בתי ספר רבים מודאגים מכך שכיתות שקופות גורמות להסחות דעת", מסבירה רבוטי, "אבל בעינינו, זה חשוב שילדים יתבוננו במה שאחרים עושים. להביט מחוץ לחלון - זה מקנה ערך להסתכלות ולסקרנות הדדית".

אפשר לסייר כמעט בכל חלקי המבנה בלי לצאת בחזרה מהדלת שבה נכנסת, משום שחלל מוביל לחלל. בכיתות בית הספר, אין שולחנות לתלמידים או שולחן נפרד למורה הניצבת מולם. הילדים והמורות לומדים וחוקרים ביחד, סביב אותו שולחן, "אבל הלמידה מתקיימת בכל מקום", מסבירה רבוטי, "על הרצפה, על המדרגות".

בכיתה אחת, ניצב שולחן שמונחות עליו זכוכיות מגדלת, צנצנות, ציורים ועבודות כתובות של הילדים, ועציצים עם נבטים שונים; על קיר תלוי לוח עם תמונות המציגות פרויקט עבודה בחימר. יש גם מיקרוסקופ ענק, וספרים מרהיבים שפרוסים על השולחן ומציגים תמונות של פרפרים. על מדפי אחד הארונות מאורגנים חומרים טבעיים שונים, ממוינים לפי מרקמים וגוונים, וחברות "נשיונל ג'אוגרפיק". בכיתה אחרת נתקלתי בספר פתוח עם תמונות של דינוזאורים, ואפשר לראות בכיתות השונות גם ספרי קומיקס, רומנים גרפיים, ספרי סיפורת ומגוון עצום של ספרים עיוניים בנושאים שונים.

בבתי הספר של רג'יו, אין כאמור ספרי לימוד או חוברות של משרד החינוך. בתחילת השנה, אומרת דלריו, "כל ההורים באיטליה מקבלים תלושים ממשלתיים לרכישת ציוד לימודים, אבל כאן, ברג'יו, ההורים נותנים את התלושים לבית הספר". אין צורך לדאוג לקלמר, ילקוט, ספרים ומחברות - בית הספר רוכש אותם במרוכז בהתאם לצרכי הילדים, תחומי העניין והמטרות של כל מורה. הדבר היחיד שלא קונים הוא ילקוט, משום שהילדים מכינים אותו בעצמם, מבד לבד. הם לא סוחבים הרבה - רק מחברת שמשמשת לתקשורת בין ההורים לצוות. "יש כמובן גם פלטפורמות דיגיטליות", מבהירה דלריו, "אבל הרוב אוהבים את המחברת יותר".

חלק משמעותי מהחומרים שמשתמשים בהם כאן - ממוחזר. בעיר ישנו מרכז שאחראי על איסוף, מיון וניקוי של פסולת מפעלים, חברות וחנויות, וכן חפצים שאנשים פרטיים זורקים. תמורת תשלום שנתי סמלי כל מוסד חינוכי יכול להגיע ולקחת חומרים שישמשו את הילדים והצוות.

אחת הכיתות משקיפה לחצר פנימית קטנה, מלאת צמחייה, שהשימוש בה מגוון. לפעמים, קבוצה קטנה של ילדים יכולה לאכול בה את ארוחת הצהריים שלהם. בפעמים אחרות, הילדים עובדים שם בחימר. "הילדים אוהבים את זה, כי הם יושבים תחת כיפת השמיים, ומרגישים כאילו הם בחוץ, אבל בו בזמן גם מוגנים מאוד", מסבירה מנפרדי. "שקט שם, והילדים יכולים לשמוע צלילים שקטים, ולהבחין בפרטים קטנים, בפרפרים שמבקרים".

החשיבה העיצובית של הצוות החינוכי לא נוגעת רק לחלל, אלא גם לזמן, כפי שמסבירה מנפרדי. "אנחנו נותנים לילדים זמן למחוות קטנות, כמו לערוך את השולחן לארוחת הצהריים. זו מחווה של טיפול, יופי ויצירתיות; אפשר לתרגל יצירתיות בכל מצב".

דרך העבודה על פרויקטים שונים, הילדים רוכשים כלים חישוביים, מתמטיים, לשוניים וכולי. מלבד ציוד עשיר, הכיתות גם מציעות שילוב מדהים של טכנולוגיה ורוח: למשל, באחת הכיתות, מצלמת רשת מצלמת את העצים בחוץ, ומקרינה את הנוף הירוק על הקיר, "משום שאין לנו הרבה חלונות שמשקיפים החוצה. זה מייצר יחסים חזקים בין פנים לחוץ", מסבירות המורות; מצלמת רשת אחרת מונחת בתוך צילינדר, שמקרין על הקיר דימוי שמזכיר כוכבים מנצנצים. "הילדים יכולים ליצור נופים בחללים שלהם. הדיגיטלי עוזר לנו להתרחב ולהרחיב את תחושות המקום", הן אומרות.

לבניין השני של בית הספר אפשר להגיע דרך אחת החצרות או גשר בקומה העליונה, אליו מובילות מדרגות, ואליהן צמודה מגלשה ארוכה שניתן לגלוש דרכה מטה. הגשר מוביל אותי לחלל ענק, שנותר לא מרוהט. מכיוון שאין בו חימום, החליט הצוות להקדיש אותו לפעילויות תנועתיות, כמו ריקוד. בית הספר גם מקיים שיתופי פעולה עם רקדנים וכוריאוגרפים מקומיים.

מלגוצי סבר שבתי ספר סטנדרטיים מפרידים בין המוח לגוף, והתנגד לכך. "אנחנו מציעים לילדים גם חוויות גופניות, שמספקות להם הזדמנויות להקשיב לגוף שלהם ולהתחשב בגוף של אחרים", אומרת מנפרדי. בכיתה ד', אנחנו מופתעות למצוא לוח עם אותיות הא'-ב', ואחת הברכות שהילדים כתבו עבורנו על הקיר השקוף של הכיתה, אומרת, "ברוכים הבאים". מתברר שאחת הילדות בכיתה מתעניינת מאוד בשפתנו, והמורה שלה מאפשרת לה לחקור זאת. שרה, אחת מחברות המשלחת, נוטלת טוש מחיק ומשיבה לה בברכה.

השפע והעושר בכיתות ניכר מכל פינה, ולמרות זאת - אין בלגן ולא עומס. חצי שעה לפני בואנו, המקום המה ילדות וילדים. איך ייתכן שמסודר כאן כל כך? תוהות כמה

מנשות החינוך הישראליות. יותר מכך, אנחנו מרגישות בעצמנו את האופנים השונים שבהם הסביבה מפתה לבחון וללמוד, להביט ולחקור. היא מזמינה מאוד - איך רוצה לעזוב אותה. ואמנם, הסיוור שהחל בארבע וחצי אחר הצהריים, מגיע לסיומו הרבה אחרי השקיעה, כשהצוות רומז לנו בעדינות שהוא מעוניין כבר ללכת הביתה.

לשנות את העולם בשכר מינימום

למותר לציין שחינוך מן הסוג הזה - עושרו, עומקו, הדינמיות שלו וחוסר הפשרה שבו - דורש לא מעט מהמורות ומהגננות. הן עובדות קשה, ולאורך שעות ארוכות - שכן בנוסף לזמן עם הילדים, עוד כ-10 שעות שבועיות מוקדשות לעבודה, ישיבות צוות והתפתחות מקצועית. משום כך, ובגלל שבישראל עיקר מחאת המורות עוסקת בתנאי השכר, אני מופתעת לגלות ששכרן של המורות והגננות נמוך גם כן, וזעום אף יותר מבשאר חלקי איטליה, משום שהן מועסקות דרך העירייה.

אבל פה, בשונה מבארץ, יש למורות מרחב פעולה ואוטונומיה, מקום להביע את עצמן ואת תחומי העניין שלהן. צורת העבודה שלהן מציתה סקרנות, התבוננות, מחשבה ודמיון - לא רק אצל הילדים, אלא גם אצלן. הן עובדות יחד באופן מכבד ונטול היררכיה, ושיתוף הפעולה והתמיכה שהן זוכות לה אינם מוגבלים רק לצוות הגן או בית הספר, אלא גם למשפחות של הילדים. כשנשות החינוך הישראליות במשלחת מדברות על הבעיות שהן מתמודדות עמן, המילה "בדידות" חוזרת שוב ושוב. המורות והגננות כאן ברג'ו לא סובלות מבדידות.

אחת הדוגמאות היפות לשיתוף הפעולה המפרה בין נשות החינוך בולטת לעינינו. כשאנחנו מסיירות בבית הספר. בכניסה לכיתה ב', שולחן גדול ועגול מקדם את פנינו. מונחים עליו דפים שעליהם נכתבה המילה "ערפל" באופן פיגורטיבי; אחד מהם מוקרן בגדול על הקיר, ועל לוח עץ תלויות תמונות של ערפל, ציורים ודף שנגזר מלוח שנה. זה חלק מפרויקט על חילופי העונות ומזג האוויר, שילדי הכיתה עובדים עליו.

אחת המטרות הלימודיות שמשרד החינוך באיטליה מתווה לקבוצת הגיל הזאת, הוא פיתוח גישה סקרנית דרך התבוננות בעולם, וכן אימוץ תהליכי חשיבה מדעיים של זיהוי נקודות דמיון ושוני בתופעות, יכולות מדידה ושימוש במתמטיקה לרכישת מידע חדש. בוקר ערפילי במיוחד זימן למורה, אנהליזה רבוטי, הזדמנות לחשוב על דרכים שונות לפתח כלי מדידה ותצוגה של שינויי מזג האוויר, ואחת האפשרויות שעלו היה תכנון ויצירה של לוח שנה.

אבל בשיחה השבועית שלה עם נשות הצוות האחרות, האטלייריסטה מנפרדי סברה שלוח שנה הוא רעיון מגביל, משום שזהו כלי קונבנציונלי, שכבר קיים בעולם. "את

מסתכנת בלהיות פונקציונלית מדי", היא הזהירה אותה. "כשממהרים, ומסתמכים על דברים קיימים, הם מנתיבים לנו את השפה ודרכי המדידה שלהם. במקום זאת, מוטב לחשוב ביחד עם הילדים מה רוצים לתעד ובאיזו שפה לעשות זאת". היא הציעה לעבוד לאט על ייצוג מזג האוויר והזמן מדי יום - בכתיבה, בציור ובדרכים אחרות, למשך חודש, כדי שבסופו, אפשר יהיה להמציא ביחד כלי חדש, כזה שלא קיים עדיין, תוך שימוש בשפה ומבנה שיכולים לשמש את כולם.

בשיחה עם גודיצ'י, אני שואלת אותה מדוע בעצם חשוב כל כך לא להשתמש בכלים הקונבנציונליים. האם זו עוד דרך לעודד יצירתיות? התשובה כמובן עמוקה יותר. "חשוב לנו שהם יוכלו לחיות את הממד של האפשרי. בתי ספר הרבה פעמים הופכים את תחושת האפשרי הטבעית לילדים לתחושה של בלתי אפשרי, של קושי. כך, הם מכבים חושים של המצאה והתחדשות", היא מסבירה.

בשביל המחנכים ברג'יו, יצירתיות היא "איכות של המחשבה שקיימת אצל כולנו. אנחנו יכולים להזין אותה או להרעיב אותה, אבל זהו ממד של בניית ידע שנמצא אצל כל אדם", מצהירה גודיצ'י. "זה חשוב לנו משום שהגישה מאפשרת לנו להתייחס לאחרים ולסביבה באופן אנושי יותר - מכיל, מקבל ומכבד. עבורנו, יצירתיות ופתיחות הם ביטוי להומניזם". ואכן, כל אחת מהן מאמינה שחינוך הוא המפתח לשינוי חברתי עמוק. ברג'יו סבורים, בלי שמץ ציניות, שאילו חינוך איכותי מלידה היה זמין לכל אדם, בכל מקום, העולם היה מקום טוב יותר לחיות בו.

"הפרויקט החינוכי של רג'יו מבוסס על כבוד לרעיונות שונים, כבוד לאחרים, על רוח של שיתוף פעולה ורעיונות של סולידריות. אלה ערכים שמטופחים ומוזנים במעונות ובגנים, והם מתחברים יחד כדי לבנות עולם של שלום. 'שלום', בשבילי, הוא מצב שבו חוסר הסכמה לא נתפס כעימות ושאיפה לנצח מישהו אחר, אלא כחילופים של רעיונות, דיאלקטיקה. אנחנו בהחלט מאמינים שרעיון מסוים של חינוך יכול לתרום לשלום עולמי", מצהירה גודיצ'י. "אנחנו מאמינים שחינוך כזה יכול לבנות נוגדנים נגד אלימות, נגד שליטה של עם אחד על אחר, נגד כיבוש".

האם יש לך מסר לקוראים הישראלים בהקשר הזה?

"חשוב מאוד להחזיר את הילד למרכז החינוך, על כל מערכות היחסים שלו - הילד עם משפחתו, הילד עם המורות והגננות שלו, הילד עם הקהילה שבתוכה הוא חי. חשוב גם להתייחס אל הילד כאל אזרח אמיתי ולראות בו מסוגל; מסוגל ללמוד, מסוגל לבנות יחסים, מסוגל להרגיש. אני אומרת את זה משום שלעתים קרובות, מבלי להיות לגמרי מודעים לכך, אנחנו נוטים להתייחס לילדים קטנים דרך מה שהם לא יודעים לעשות -

הם לא יודעים לדבר, הם לא יודעים לקרוא ולכתוב. זה תמיד מה לא. חשוב מאוד להפוך את התפיסה הזאת על פיה".

נועה לימונה | משפחה

עיתונאית, כתבת הורות ומשפחה של עיתון "הארץ",
מחברת הסדר "הורה נבוכים" בגלריה שישי

noa.limone@haaretz.co.il

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

ילדים   בתי ספר בית ספר חינוך